

FŐOLDAL / PUBLICISZTIKA

Dénes Ferenc

Tisztító szerek - Röpirat a dopping felszabadításáért

DÉNES FERENC

2015. DECEMBER 19.

PUBLICISZTIKA

Újra és újra a doppingról szólnak a sport- és a bűnügyi hírek. A lebukásokat immár nehéz elszigetelt jelenségek halmazaként értelmezni, jól érzékelhetően széles körű, iparosított folyamatokról van szó. Véleményem szerint a baj gyökerét nem a tiltott teljesítményfokozók használatában, hanem a szabályozásban és a probléma kezelésében kell keresni. Amellett érvelek, hogy újra kell gondolni a dopping és a dopping-ellenes küzdelem intézményrendszerét. Jelentős liberalizálásra van szükség.

Az egyes teljesítményfokozók használatát tiltó rendelkezések érvrendszere három vágányon halad.

1. A rendszeres doppingolás súlyos egészségkárosodást idézhet elő, sőt, jelentősen megnöveli a sportolók korai halálának kockázatát.
2. A „kokszt” esélyegyenlőtlenséget szül, az a sportoló, aki használja, jogtalan előnyt szerez azzal szemben, aki nem.
3. Ennek a következménye nemcsak az egyenlőtlen küzdelem a pályán, hanem a sportoláshoz kapcsolt értékek (igazságosság, természetes tehetség ethosza, győzőn a jobbik! stb.) romlása is a pályán kívül, a közvélemény gondolkozásában. A tömeges doppingolással sérül a sportról alkotott ideális kép, ami elidegeníti az embereket a sportpályáktól.

Az egészségérv

A doppinggal foglalkozó szakirodalom és a témában szakorvosokkal folytatott beszélgetéseim is egyértelművé teszik számomra, hogy a sportban meg nem engedett kemikáliák alkalmazásával kapcsolatos orvosi aggályok nem túlzók. A tiltott teljesítményfokozók valóban komoly egészségügyi károkat okozhatnak, a számok és a felsejlő tapasztalatok azt mutatják, hogy számos esetben akár a sportoló halálához is vezetnek. Márpedig az emberi élet védelme még a legelvhűbb liberális számára is elfogadható érv arra, hogy a közösség szabályokkal és intézményei útján gátolja meg polgárainak tévedésből vagy tudatlanságból hozott rossz döntéseit. Tankönyvi példa erre az orvosi gyakorlat folytatásához megszerzendő képzettségek előírása, amit törvénnyel szabályoznak, és szigorúan ellenőriznek az erre hivatott szervezetek.

Szeretünk, Nagyezsda!

doppingszereket, illetve azok hatóanyagait ismeri és használja az általános gyógyászat. Ezeket a „drogokat” évtizedig tartó, szigorúan ellenőrzött fejlesztési folyamat során állítják elő, és megfelelő vizsgálatok után, szabott adagolásban írják fel az orvosok.

A dopping egészségügyi kockázatai nagymértékben abból adódnak, hogy akik a vegyszereket beszédetik a sportolókkal, kevésbé vannak tisztában a szerek emberi szervezetre gyakorolt hatásaival, és még kevésbé azzal, hogy a gyógyszerek hatására milyen konkrét folyamatok zajlanak le a konkrét versenyző szervezetében.

A sportban az csökkentené a kockázatokat, ha erre szakosodott specialisták végeznék ezt a fajta teljesítményfokozást. Ahogy az orvoslásban ez általános, itt is pontos mérésekre, laboratóriumi elemzésekkel kialakított adagolásra és kontrollra lenne szükség. De ez most a legszigorúbban tilos. Az általános, elvileg nullatoleranciájú tiltás nagyban megnehezíti, ha éppen nem ellehetetleníti, hogy kezelhető kockázatú legyen a vegyszeres teljesítményfokozás.

Fontos szempont az is, hogy hol vannak a közösségi szabályozás határai. A képzettség nélküli orvoslást megtilthatja a közösség, de a Google-alapú „öngyógyítást”, azaz azt, hogy a beteg innen-onnan összeszedett félinformációk alapján saját magát kúrálja, aligha. Bár vannak kísérletek arra, hogy a szabályozó büntetéssel szorítsa vissza a túlsúlyosság mérhető egészségügyi kockázatait (például a chips-adó), az egészségkárosító életmód (dohányzás, túlzott alkoholfogyasztás, mozgásszegény életmód stb.) minden egyes elemének egészségrendőri ellenőrzése és büntetése lehetetlen. Emlékeztetnék arra is, hogy a nyugati világ értékrendjében van olyan önkéntes egészségkárosítás, ami nemhogy nem tiltott, nem büntetett, de kifejezetten elvárt és ünnepezt: a túlzásba vitt munka. Dolgozz még többet, még keményebben, még intenzívebben! A társadalom nem kérdezi, mi módon sikerül növelni vagy szinten tartani a teljesítményt – az már legyen a munkavállaló gondja, hogy napi hány kávéval, energiatallal, milyen gyógyszerekkel éri el a többleteljesítményt. A munkahelyeken nincs doppingellenőrzés.

A sportban pedig már dopping nélkül is az emberi teljesítőképeség határait feszegetik a teljesítmények – ne legyenek illúzióink, a kiélezett sport- és gazdasági verseny nem csak a rövid távú sérülésekben jelentkezik; a hosszú távú, maradandó egészségkárosodások kockázatát is jelentősen megnöveli.

Az esélyegyenlőtlenség terén éppenséggel a tiltás a legnagyobb gond. Most azok a sportolók, csoportok, országok szereznek előnyt, akik politikai, gazdasági erejüket kihasználva a tiltott teljesítményfokozást leplezni tudják. Az innovációk és a dopping elleplezéséhez szükséges erőforrások jelentősen megnövelik a doppingolás költségeit, s ez a piac sok szereplője számára korlátot jelent. A sportpolitikai nagyhatalmak versenyzői számában könnyebben és kisebb lebukási kockázattal elérhető a zárt, megközelíthetetlen laborok – talán nem véletlen, hogy pont az újra kiéleződő orosz-atlanti szembenállás közepette robbant az orosz atléták doppingbotránya.

A sportközgazdasági logika szerint a dopping legalizálása jelentősen csökkentené a doppingolás költségeit, a felkészítő laborok szolgáltatási versenye pedig lejjebb szorítaná az árakat: a szerek széles körben, egyenlő feltételekkel válnának hozzáférhetővé.

Az alapkérdésre – hogy tudniillik miért doppingolnak a sportolók – a válasz rém egyszerű és prózai: személyes előnyök érdekében. A szabadidős sportban a dopping megtérülését a jobb alak, a csinoság jelentheti, s az ebből fakadó előny a párválasztásban és munkaerőpiacon. (Kimutatható, hogy a fizikailag jobban teljesítők és ettől nem függetlenül jobb mentális állapotúak könnyebben találnak párt és munkát, és gyorsabban haladnak a társadalmi ranglétrán.) A hivatásos sportban mindez még nyilvánvalóbb: a nyertes mindent visz.

Romantikus elképzeléseink vannak a modern sportról. Ünnepeljük Eddie-t, a sást (Michael Edwards), aki az 1988-as, Calgaryban rendezett téli olimpián ugrott életében először nagysáncról (és törte össze magát alaposan), vagy Ericet, az angolnát (Eric Moussambani Malonga), aki a 2000-es nyári olimpián fulladt majdnem vízbe, mert alig tudott úszni. Mégis, úgy vagyunk velük, mint Petőfi a Kárpátokkal: csodáljuk, de nézni nem szeretjük őket. Mert ki kíváncsi valójában arra az úszóra (azaz ki hajlandó *fizetni* is érte), aki 1:52,72 alatt küzdi le a 100 métert, miközben a leggyorsabb 46,91-gyel teljesíti a távot? Ha 40 fontot szurkolunk le azért, hogy a kedvenceinket láthassuk, azt várjuk tőlük, hogy a „zoknijukból kiszaladjanak”, küzdjenek és meg ne álljanak. Látványosságot, teljesítményt akarunk a pénzünkért. És nem érdekel minket, hogy a futballisták két napja egy másik meccsen kihajtották a belüket, az előtt meg lenyomtak két válogatottmeccset. Pütyülünk és fújunk, ha a sztár poroszkál: ne legyél fáradt, ha egy rakás pénz fizetek érted!

Lance Armstrongért, aki a rákból felépülve hétszer nyerte meg a Tour de France-t, a fél világ rajongott. Csodáltuk a hőst, és úgy tettünk, mintha elhinnénk, hogy kizárólag fantasztikus munkabírásiának, elszántságának és tehetségének köszönheti sikereit. Azért is bukott akkorát és lett a csalók királya, mert megsértődünk rá: egy csalónak szurkoltunk, egy csalóért rajongtunk. Pedig Armstrong hirtelen jött megvetésével, megbélyegzésével valószínűleg csak a saját magunkban keletkezett feszültséget akarjuk oldani. Hiszen valójában mi sem hittünk komolyan abban, hogy mindössze heti két többletedzéssel a hétfői 200 kilométer és a keddi időfutam után szerdán laza könnyedséggel és szédítő sebességgel fel lehet kerékpározni a soros hódfocte csúcsra.

A modern szórakoztatóipari sport nem lehet meg teljesítményfokozó szerek nélkül. Ezt mi, szurkolók, mérkőzészlátogatók, a sportközvetítések nézői kényszerítjük ki. Ha valaki képes csillogni, képes megragadni a figyelmünket, akár 250 ezer fontot is kereshet hetente – az érdeklődésünk díjaiból. A kísértés túl nagy, az előnyök közvetlenek és jól érzékelhetőek – míg a hátrányok megfoghatatlanok és hosszabb távon jelentkeznek. Az pedig már késői és keserű tapasztalat, hogy a „hosszabb táv” milyen közel is van az időben.

A dopping elleni háború ma már legalább olyan illúzióromboló, mint a kiábrándulás a múlt századforduló „tisztá sportjából”. Rendszeres a sportolók végzálása, üldözése – ugyanakkor rendszerszerűnek tűnik a doppingellenes harc romlottsága is. A korrupció. Mérgezett a sportközélet: mindenki csal, csak a mi klubunk, csapatunk, országunk sportolója nem.

Mindezen sokat javítana, ha jelentősen lazítanánk a mostani doppingszabályozáson. Nem tiltani kell a teljesítményfokozó szerek szedését, hanem ellenőrzötté tenni – valahogy úgy, mint a betegellátást.

Doppingszakorvosokat kell képezni, akik tudással és felelősséggel alkalmazzák az egyénre szabott felkészítést. A sportorvosi igazolások is értelmet nyerhetnének, ha az alkalmazott gyógyászati szereket, eljárásokat is fel kellene tüntetni, így ezek követhetővé és ellenőrzötté válnának. A doppingliberalizálás fontos feltétele, hogy a sportolóknak tisztában kell lenniük a személyes kockázatokkal, és ennek tudatában kell *önkéntes döntést* hozniuk. Ez csak felelős döntéshozók dolga lehet – a gyerekeket 18 éves korig nem sorolom ide. A gyerekdoppingot súlyosan büntetném.

A szórakoztatóipari sportolók is csak munkavállalók. Segítsük őket, hadd végezzék önként vállalt, de jól menedzselt kockázatokkal munkájukat! Mindenkinek jobb lenne így.